

Styl przywiązania a relacje partnerskie we wczesnej dorosłości

HANNA LIBERSKA
DOROTA SUWALSKA

Institut Psychologii
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz

STRESZCZENIE

Celem prezentowanych tu badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, czy istnieje związek pomiędzy stylem przywiązania a relacjami partnerskimi, oraz rozpoznanie znaczenia formy związku, czasu jego trwania, liczby poprzednich związków i rodzicielstwa (posiadania dzieci) dla typu przywiązania i jakości relacji partnerów¹.

Badaniami objęto 120 dorosłych pozostających w różnych formach związku. Podstawowymi narzędziami badawczymi były Kwestionariusz *Intymność–Namiętność–Zaangażowanie* Ackera i Davisa, Kwestionariusz *Stosunków Partnerskich* Kurta Hahlwega oraz Kwestionariusz *Stylów Przywiązaniowych* Mieczysława Płopy.

Założono, że relacje partnerskie istotnie wiążą się ze stylem przywiązania i zachodzi istotny związek między stażem związku partnerów, liczbą ich poprzednich związków, a jakością ich relacji i stylem przywiązania.

Wyniki badań dowiodły istotną korelację stylu przywiązania partnerów i ich relacji w związku. Stwierdzono, że forma i staż związku, liczba poprzednich partnerów, posiadanie dzieci, wykształcenie i płeć mają istotne znaczenie jedynie dla niektórych relacji partnerów. Ponadto wykryto związek między formą związku i liczbą poprzednich partnerów a bezpiecznym stylem przywiązania. Rezultaty badań dostarczyły empirycznej podbudowy do

stwierdzenia, że style przywiązania oddziałują na jakość relacji w diadzie.

Słowa kluczowe: style przywiązania, relacje w związku, małżeństwo, narzeczeństwo, kohabitacja

WPROWADZENIE

Zgodnie z teorią przywiązania Johna Bowlby'ego (2007), zdolność tworzenia bliskich więzi emocjonalnych z wybranymi osobami jest podstawowym elementem natury ludzkiej. Przywiązanie konsoliduje się już we wczesnym dzieciństwie (Bowlby, 2007) i określa przebieg rozwoju w perspektywie całego życia (Anzieu, 1978; Józefik, Iniewicz, 2008); opisywane jest jako więź uczuciowa, która raz ustalona przejawia tendencję do utrwalania się. W najwcześniejszym okresie rozwoju podmiot tworzy więź przywiązaniową z osobą, z którą ma stosunkowo częste interakcje i która jest dla niego źródłem bogatej stymulacji sensorycznej (Birch, 2007). Osobą tą najczęściej jest matka (Bowlby, 1969). Wczesnodziecięce doświadczenia wyniesione z interakcji z innymi ludźmi przekładają się na funkcjonowanie w dorosłości i w związku z tym mogą mieć wpływ na budowanie związku z partnerami romantycznych relacji. Jednak nie wszyscy badacze podzielają ten pogląd (Łoś, 2010).

John Bowlby (2007) dowodził, że wczesnodziecięce przywiązanie funkcjonuje jako swoista matryca, na podstawie której tworzone są kolejne więzi w dorosłym życiu. Jego zdaniem istnieje tendencja do występowania takich samych wzorców przywiązania między dorosłymi partnerami związków romantycznych, jakie występowały między dziećmi a rodzicami/opiekunami. Styl przywiązania definiowany jako **stopień poczucia zaufania i bezpieczeństwa w związkach interpersonalnych, kształtujący się w okresie niemowlęctwa** zdaje się wpływać na zachowanie podmiotu przez całe życie, w tym na to, w jakie związki będzie się on angażować w przyszłości (Vasquez, Durik, Hyde, 2002, Rostowski, 2003).

Kluczowe założenia teorii przywiązania dostarczyły podstaw do nowego spojrzenia na naturę i genezę miłości. Romantyczne uczucie łączące parę dorosłych ludzi Cindy Hazan i Philip Shaver (1987, 1994) zdefiniowali poprzez kategorię procesu przywiązaniowego, w którym występują podobne zależności, jak w przywiązaniu między niemowlęciem i jego opiekunem (Plopa, 2003, 2005a). Badacze ci dostrzegli, że emocjonalna i behawioralna dynamika relacji niemowlę-dorosły i dynamika romantycznych relacji dorosłych są zależne od tego samego biologicznego systemu. Podkreślają, że tak jak dziecko w sytuacji zagrożenia bliskości z figurą przywiązania (np. w chorobie, separacji) odczuwa lęk i dąży do wsparcia ze strony opiekuna, tak i dorośli potrzebują swych romantycznych partnerów i oczekują z ich strony opieki lub ochrony wtedy, gdy się czegoś obawiają bądź są chorzy. Ponadto twórcy koncepcji romantycznej miłości zauważają podobieństwo między wzorami przywiązania wyodrębnionymi przez Mary Ainsworth (1989), a obserwowanymi stylami przywiązania u dorosłych. Wyróżnili oni trzy typy przywiązania: bezpieczne, unikowe i lękowo-ambivalentne.

Osoby **bezpiecznie przywiązane** do swoich partnerów czerpią satysfakcję z wzajemnej bliskości i akceptują zachowania partnera prowadzące do bliskości i ją zwiększające. Charakteryzuje je zadowolenie z pozostawa-

nia w bliskiej, intymnej relacji i przekonanie, że partner jest rzetelny, godny zaufania. Ponadto wykazują się większą wyrozumiałością w stosunku do jego zachowań i gotowością do wzajemnego wspierania się. Tworzą związek stabilny, nasycony pozytywnymi emocjami (Rostowski, 2003; Wojciszke, 2004, Kaźmierczak, Plopa, 2006).

Osoby przejawiające **unikowe przywiązanie** nie odczuwają zadowolenia z bliskich relacji z partnerem, gdyż nie obdarzają go pełnym zaufaniem. Jego pragnienie bliskości i intymnych kontaktów wzbudza ich obawy, nawet opór. Ogólnie, przejawiają niechęć do angażowania się w związek.

Z kolei osoby **przywiązane lękowo-ambivalentnie** wyrażają przekonanie, że ich partner nie jest gotowy angażować się w bliskie relacje, co jest powodem ich dyskomfortu psychicznego. Ponadto dla osób przywiązanych lękowo-ambivalentnie charakterystyczny jest niepokój o trwałość związku i obawa przed utratą bliskiej osoby. Jednostki cechujące się tym stylem często zamartwiają się, że związek może nie być dla partnera atrakcyjny, przez co może on poszukiwać alternatywnych relacji (Plopa, 2003; Zeifman, Hazan, 2000, za: Rostowski, 2003).

Poza przywiązaniem, ludzie doświadczają także złożonego, wieloaspektowego zjawiska, jakim jest miłość, realizowana w szerokim zakresie związków interpersonalnych. Wielu badaczy zajmowało się podkreśleniem jej roli w rozumieniu związków partnerskich, zarówno tych przedmałżeńskich, małżeńskich, a także pozamałżeńskich. W ramach stworzonej przez Roberta Sternberga trójskładowej teorii miłości wyróżnione zostały jej trzy zasadnicze komponenty: intymność, namiętność oraz zaangażowanie. Podlegają one przemianom w miarę trwania relacji, zmieniając jej jakość. Trójskładowa teoria miłości, ukazując przemiany miłości w trakcie trwania związku, może być przydatna do wyjaśniania przeobrażeń bliskich relacji interpersonalnych (Sternberg, 1986).

Jakość stosunków partnerów można scharakteryzować za pomocą trzech wymiarów: wzajemność w komunikacji, intymność oraz

zachowania w kłótni (Hahwelg 1996, za: Janicka, 2006). Razem wchodzi one w skład stosunków partnerskich. Wzajemność w komunikacji to omawianie wszelkich spraw i tematów życia codziennego. Wymaga otwartego i szczerego przekazywania sobie informacji, komunikowania wzajemnych uczuć, łagodzenia przykrych stanów – np. w postaci przeproszenia, wyjaśniania. Wyrazem intymnej komunikacji są werbalne i niewerbalne komunikaty dotyczące określania wzajemnych uczuć, natomiast zachowania w kłótni to występowanie negatywnych komunikatów werbalnych (Hahlweg, 1996, za: Janicka, 2006). Ważność komunikacji dla jakości związku podkreśla wielu badaczy (Booth i White, 1980; White i Hatcher, 1984; Braun-Gałkowska, 1985; Rostowski, 1987; Schoen i Weinick, 1993; Logan, Kern, Curlette, Trad, 1993; Holman i współautorzy 2001; za: Janicka, 2006). Prawidłowo przebiegająca komunikacja między partnerami jest niezbędna na każdym etapie trwania związku, jest najskuteczniejszym sposobem rozwiązywania konfliktów oraz zapobiegania im (Rostowski, 1987). Treść komunikacji, częstotliwość jej występowania i jej jakość są znanymi przejawami miłości i zaangażowania.

Wskazane powyżej teoria przywiązania Bowlby'ego, teoria miłości Sternberga i stosunki partnerskie w ujęciu Kurta Hahlwega stanowią podstawę teoretyczną własnych badań. Pomimo ogromnego zainteresowania psychologią związków i imponującego dorobku empirycznego w tym obszarze, problem rozumienia osobistych relacji międzyludzkich pozostaje jednak nadal nierozwiązany (Kuczyńska, 1998). W tym miejscu należy podkreślić, że współczesne przemiany życia społecznego i rodzinnego oraz daleko idące przeobrażenia ekonomiczne tworzą kontekst dla bliskich związków międzyludzkich i przyczyniają się do zmian w zakresie interakcji partnerów i wzajemnych zobowiązań względem siebie (Szopiński, 1986; Janicka, 2006; Liberska, Matuszewska, 2006). Wyniki niektórych badań pokazują, że dla jakości życia pary nie bez znaczenia jest forma ich związku oraz staż związku (DeMaris, Leslie, 1984;

Nock, 1995; Aronson, Huston, 2004; Binstock, 2003, za: Janicka, 2006). Związki małżeńskie są bardziej trwałe, mniej narażone na zerwanie, separacje i kryzysy niż niemałżeńskie. Także poziom integracji i zadowolenia z relacji jest wyższy wśród małżeństw niż w związkach niemałżeńskich. Dłuższy staż małżeński wpływa korzystnie na małżeństwa, sprzyja odbudowie ich komunikacji i intymności. Jednakże w przypadku przedłużającego się narzeczeństwa czy związku kohabitacyjnego jest inaczej: im dłuższy jest ich staż, tym więcej źródeł konfliktów rozpoznają partnerzy, tym niższa jest satysfakcja z relacji, co z kolei może przyczynić się do szybkiego wkroczenia w fazę kryzysu w związku lub też rozpadu związku (Cohan, Kleinbaum, 2002; Stanley, Whitton, Markman, 2004, za: Janicka, 2006). Posiadanie dzieci przez parę jest kolejnym czynnikiem oddziałującym na jakość związku, chociaż badania w tym zakresie nie są jednoznaczne (Rostowski, 1987; Wu 1996, za: Janicka, 2006). Zgromadzona literatura przedmiotu dostarcza podstaw do włączenia w obszar eksploracji uwarunkowań jakości bliskiego związku takich czynników, jak jego forma, czas trwania, liczba poprzednich związków oraz posiadanie dzieci przez partnerów. Wymienione czynniki zostały uwzględnione w prezentowanych badaniach.

METODA BADANIA

Problem i hipotezy badawcze

Podstawowy problem badawczy dotyczy znaczenia stylów przywiązania dla relacji partnerskich.

Celem prezentowanych tu analiz było uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy istnieje związek między stylem przywiązania a relacjami w związku?
- Czy forma związku różnicuje wzajemne relacje partnerów?
- Czy istnieje związek między liczbą poprzednich związków partnerów a ich relacjami w związku?
- Czy posiadanie dzieci w związku różnicuje wzajemne relacje partnerów?

– Czy forma związku partnerów różnicuje nasilenie przejawiania określonego stylu przywiązania przez partnerów?

– Czy istnieje związek między liczbą poprzednich związków partnerów a ich stylem przywiązania?

Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu i analizy wyników wcześniejszych badań nad znaczeniem stylów przywiązania dla różnych aspektów dorosłego życia człowieka, sformułowano następujące hipotezy:

H1: Istnieje istotny związek między stylem przywiązania partnerów a ich wzajemnymi relacjami. Bardziej pozytywne relacje budują partnerzy, u których przeważa bezpieczny styl przywiązania, niż partnerzy, u których przeważają pozabezpieczone style przywiązania.

H2: Forma związku partnerów istotnie różnicuje ich wzajemne relacje. Małżeństwa budują bardziej pozytywne relacje niż narzeczeni i partnerzy kohabitujący.

H3: Liczba poprzednich związków partnerów istotnie wiąże się z jakością ich wzajemnych relacji: im mniej poprzednich związków budowali partnerzy, tym bardziej pozytywne są łączące ich relacje.

H4: Rodzicielstwo (posiadanie dzieci) różnicuje istotnie jakość zarówno związków małżeńskich, jak i niemałżeńskich – jednak pozytywny wpływ wynikający z posiadania dzieci jest wyraźniejszy wśród małżeństw niż związków niemałżeńskich.

H5: Forma związku partnerów wiąże się w istotny sposób z ich stylem przywiązania: oczekuje się, że bezpieczny styl przywiązania jest bardziej nasilony wśród małżeństw niż wśród narzeczonych lub partnerów kohabitujących.

H6: Liczba poprzednich związków partnerów wiąże się istotnie z ich stylem przywiązania. Oczekuje się, że im mniej poprzednich związków budowali partnerzy, tym ujawniany przez nich bezpieczny styl przywiązania jest bardziej nasilony niż style pozabezpieczone (lękowo-ambiwalentny i unikowy).

Definicje badanych zmiennych

– Zmienna zależna:

Relacje partnerskie: intymność, namiętność, zaangażowanie, satysfakcja ze związku, komunikacja i jej wymiary (wzajemność, zachowania konfliktowe).

– Zmienna niezależna:

Styl przywiązania (bezpieczny, lękowo-ambiwalentny, unikowy).

– Zmienne pośredniczące:

Typ związku (narzeczeństwo, małżeństwo, kohabitacja), staż związku (podany w latach), posiadanie dzieci w związku, liczba poprzednich związków partnerów.

Narzędzia badania

W badaniach wykorzystano następujące narzędzia badawcze: Kwestionariusz Intymność–Namiętność–Zaangażowanie (INZ) Michele Acker i Marka Davisa, Kwestionariusz Stosunków Partnerskich (PFB) Kurta Hahlwega oraz Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych (KSP) autorstwa Mieczysława Płopy.

Kwestionariusz INZ (1992) oraz Kwestionariusz PFB zastosowano do pomiaru relacji w związku. Pierwszy z wymienionych, a mianowicie Kwestionariusz Intymność–Namiętność–Zaangażowanie dotyczy podstawowych komponentów miłości, czyli intymności, namiętności i zaangażowania (Wojciszke, 2005). W prezentowanych tu badaniach został on rozbudowany o czynnik „satysfakcja ze związku” mierzony za pomocą autorskiej skali. Im wyższy wynik został osiągnięty w Kwestionariuszu, tym większą intymnością, namiętnością i zaangażowaniem cechuje się związek i tym większą satysfakcją ze związku odczuwają partnerzy.

Komunikację w związku i jej wymiary mierzono za pomocą Kwestionariusza Stosunków Partnerskich K. Hahlwega². Narzędzie zbudowane jest z trzech skal: (1) zachowania w kłótni (K), (2) intymność–delikatność (I), (3) wzajemna komunikacja (WK). Kwestionariusz składa się z 31 pytań, wśród których jedno umożliwia ocenę zadowolenia z relacji w związku.

Kwestionariusz Stylów Przywiązaniowych Mieczysława Plopy (2005a) wykorzystano do zdiagnozowania stylów przywiązaniowych. Konstrukcję kwestionariusza oparto na wspomnianej idei Hazan i Shavera. Autor opracował dwie wersje narzędzia: jedną dla kobiet, a drugą dla mężczyzn. Kwestionariusz zawiera 24 twierdzenia składające się na trzy skale, które odpowiadają odmiennym stylom przywiązania: bezpiecznemu, lękowo-ambiwalentnemu i unikowemu. Kwestionariusz jest narzędziem spełniającym kryteria trafności teoretycznej.

Grupa badana

Grupę badaną stanowiły osoby pozostające w bliskich związkach interpersonalnych, takich jak małżeństwo, narzeczeństwo i kohabitacja. Badaniami objęto 60 par heteroseksualnych. Każdą z uwzględnionych form związku reprezentowało 20 par. Były to osoby młode w wieku od 20 do 30 lat. W badanej grupie przeważały osoby z wykształceniem średnim. Spośród 60 badanych par – 11 posiadało dzieci.

Przebieg badania

Próba osób badanych została dobrana w sposób celowy z populacji. Podstawowym kryterium doboru badanych stanowiło pozostawanie w bliskim związku przez okres co najmniej roku. W badaniach uwzględniono trzy for-

my związków: małżeństwo, narzeczeństwo i kohabitację. W grupie małżeństw znalazły się osoby tworzące prawnie usankcjonowany związek. Do grupy narzeczeństw zakwalifikowano osoby, które były zaręczone. Natomiast warunkiem uznania badanych za jednostki kohabituujące, zgodnie z definicją Jana Trosta i Wojciecha Chechlińskiego oraz Geertje Else Wiersma, był fakt wspólnego zamieszkiwania, bez prawnego usankcjonowania związku i deklaracji narzeczeństwa (por. Kwak, 2005, Janicka, 2006). Drugim kryterium doboru próby był okres rozwoju, w którym znajdowali się badani, a mianowicie wczesna dorosłość, obejmująca przedział wieku od 20 do 30 lat (Turner, Helms, 1999).

Badania właściwie poprzedzone były indywidualną rozmową z badanymi osobami, zapewnieniem o anonimowości oraz o ich naukowym charakterze. Po wyrażeniu zgody na udział w badaniu, przekazywano badanym zestaw kwestionariuszy do wypełnienia. W analizie wyników zostały uwzględnione tylko całkowicie wypełnione kwestionariusze.

WYNIKI BADAŃ

W świetle wyników analizy statystycznej (współczynnik korelacji r-Pearsona) okazało się, że występuje istotny związek między stylem przywiązania partnerów a ich relacjami (tabela 1).

Tabela 1. Styl przywiązania a relacje w związku (współczynnik korelacji r-Pearsona, N = 120)*

Styl przywiązania	Relacje w związku (komponenty miłości)				Komunikacja w związku			
	Intymność	Namiętność	Zaangażowanie	Satysfakcja	Zachowania w kłótni	Intymność w komunikacji	Wzajemna komunikacja	Zadowolenie z komunikacji
Bezpieczny	,6237	,5952	,6004	,5554	-,4871	,4584	,3310	,5449
	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001
Lękowo-ambiwalentny	-,4125	-,2752	-,1646	-,4980	,4317	-,3388	-,3644	-,4715
	p < ,001	p = ,002	p = ,072	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001
Unikowy	-,4085	-,4571	-,4120	-,4142	,3220	-,3466	-,2312	-,4854
	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p < ,001	p = ,011	p < ,001

* Wyniki istotne statystycznie oznaczone są pogrubioną czcionką

Styl bezpieczny w sposób istotny umiarkowanie dodatnio koreluje z intymnością ($r = ,6237$; $p < ,001$), namiętnością ($r = ,5952$; $p < ,001$), zaangażowaniem ($r = ,6004$; $p < ,001$) i satysfakcją ($r = ,5554$; $p < ,001$). W podobny sposób bezpieczny styl przywiązania koreluje z dwoma z badanych wymiarów komunikacji w związku, to znaczy z intymnością w komunikacji ($r = ,4584$; $p < ,001$) oraz z zadowoleniem z komunikacji z partnerem ($r = ,5449$; $p < ,001$), a słabo dodatnio koreluje ze wzajemną komunikacją ($r = ,3310$; $p < ,001$). Stwierdzono umiarkowanie ujemną korelację bezpiecznego stylu z poziomem zachowań w kłótni ($r = -,4871$; $p < ,001$). Oznacza to, że im bardziej partnerzy są przywiązani do siebie bezpiecznie, tym większa intymność, namiętność, zaangażowanie i satysfakcja z pozostawania w związku i tym lepsza komunikacja z partnerem oraz zadowolenie z relacji z nim, i tym niższy poziom zachowań konfliktowych.

Drugi z rozpoznanych stylów, a mianowicie styl lękowo-ambiwalentny, w istotny sposób koreluje z intymnością w związku i satysfakcją z niego (odpowiednio: $r = -,4125$; $p < ,001$, $r = -,4980$; $p < ,001$) oraz zadowoleniem z relacji z partnerem ($r = -,4715$; $p < ,001$) – jednak jest to korelacja umiarkowanie ujemna. Wyniki analizy statystycznej wskazują na występowanie słabej korelacji ujemnej między stylem lękowo-ambiwalentnym a namiętnością w związku ($r = -,2752$; $p = ,002$) oraz wzajemną komunikacją ($r = ,3644$; $p < ,001$) i jej intymnością ($r = -,3388$; $p < ,001$). Ponadto między stylem lękowo-ambiwalentnym a poziomem zachowań w kłótni występuje istotna dodatnia korelacja w stopniu umiarkowanym ($r = ,4317$; $p < ,001$). Oznacza to, że im bardziej partnerzy przywiązani są do siebie lękowo-ambiwalentnie, tym mniej w ich związku intymności i satysfakcji, są też mniej zadowoleni ze wzajemnej komunikacji (na wszystkich uwzględnionych wymiarach) i przejawiają więcej zachowań konfliktowych względem siebie. W świetle wyników analizy statystycznej styl lękowo-ambiwalentny nie wiąże się w sposób istotny jedynie z zaangażowaniem w związek ($r = -,1646$; $p = ,072$).

Wyniki analizy statystycznej wskazują na występowanie istotnej umiarkowanie ujem-

nej korelacji między stylem unikowym a intymnością ($r = -,4085$; $p < ,001$), namiętnością ($r = -,4571$; $p < ,001$), zaangażowaniem ($r = -,4120$; $p < ,001$) i satysfakcją ze związku ($r = -,4142$; $p < ,001$) oraz z zadowoleniem z komunikacji z partnerem ($r = -,4854$; $p < ,001$). W stopniu słabym ujemnie koreluje z wzajemną komunikacją ($r = -2312$; $p = ,011$) i jej intymnością ($r = -,3466$; $p < ,001$), natomiast dodatnio koreluje z poziomem zachowań w kłótni ($r = ,3220$; $p < ,001$). Oznacza to, że im bardziej partnerzy przywiązani są do siebie unikowo, tym mniejsza intymność, namiętność, zaangażowanie i satysfakcja ze związku i tym gorsze są wszystkie parametry komunikacji między nimi.

Powyższe wyniki pokazują, że istnieje istotny związek między stylem przywiązania partnerów a ich relacjami w związku. Najbardziej pozytywne relacje tworzą partnerzy o ukształtowanym bezpiecznym stylu przywiązania, natomiast mniej korzystne – partnerzy ujawniający pozabezpieczne style przywiązania. Należy zaznaczyć, że najgorzej układają się relacje osób o przywiązaniu unikowym.

W świetle wyników badań okazało się, że forma związku partnerów także ma istotne znaczenie dla ich wzajemnych relacji (tabela 2 i 3). W tabeli 2 przedstawiono wyniki testu Fishera dla poszczególnych relacji partnerskich oraz poziom istotności dla każdej z nich, a w tabeli 3 – średnie wartości eksplorowanych wymiarów relacji partnerów w formach związku uwzględnionych w badaniach.

Wyniki testu Fishera wskazują, że forma związku ma istotne znaczenie dla wzajemnych relacji partnerów, z wyjątkiem wzajemnej komunikacji ($F = 0,70$; $p = ,499$) i intymności w komunikacji ($F = 1,79$; $p = ,172$).

Analiza post-hoc z zastosowaniem testu Duncana ujawniła, że małżonkowie nawiązują bardziej pozytywne relacje niż narzeczeni i partnerzy kohabitujący: cechuje ich wyższy poziom intymności, namiętności, zaangażowania i satysfakcji ze związku, większe zadowolenie ze wzajemnej komunikacji, a także ujawniają niższy poziom zachowań konfliktowych.

Tabela 2. Wyniki jednoczynnikowej analizy wariancji dotyczące wpływu formy związku partnerów na ich relacje

Wymiary relacji między partnerami	Wyniki jednoczynnikowej analizy wariancji (test Fishera), N = 120	
	F	Poziom istotności p
Intymność	7,16	p = ,001
Namiętność	3,67	p = ,028
Zaangażowanie	14,94	p < ,001
Satysfakcja ze związku	6,64	p = ,002
Zachowania w kłótni	8,95	p < ,001
Intymność w komunikacji	1,79	p = ,172
Wzajemna komunikacja	0,70	p = ,499
Zadowolenie z komunikacji	4,94	p = ,009

Tabela 3. Średnie wartości uwzględnionych wymiarów relacji partnerów uzyskane w różnych formach związku

Zmienna	Średnie wartości poszczególnych wymiarów relacji z partnerem w odmiennych formach związku		
	Narzeczeństwo (1) N = 40	Małżeństwo (2) N = 40	Kohabitacja (3) N = 40
Intymność	55,83	57,50	54,10
Namiętność	51,98	53,92	50,70
Zaangażowanie	51,88	56,13	50,13
Satysfakcja	30,40	31,90	29,15
Zachowania w kłótni	7,75	4,50	9,28
Intymność w komunikacji	25,55	25,60	24,05
Wzajemna komunikacja	22,67	23,08	21,82
Zadowolenie z komunikacji	4,50	4,63	4,17

Rezultaty analizy korelacyjnej z wykorzystaniem współczynnika r-Pearsona (tabela 4), uwzględniającej wszystkie pary – bez zróżnicowania ze względu na formę związku – wykazały, że liczba poprzednich związków partnerów ma istotne znaczenie dla intymności ($r = -,2383$; $p = ,009$), namiętności ($r = -,1851$; $p = ,043$) i zaangażowania w związek ($r = -,3029$; $p = ,001$), czyli elementów składowych miłości.

Oznacza to, że im więcej związków budowali partnerzy wcześniej, tym niższa była w ich ocenie intymność i namiętność, jakich doświadczali w aktualnym związku, i tym słabsze było ich zaangażowanie w ten związek.

W świetle wyników analizy statystycznej testem t-Studenta okazało się, że rodzicielstwo (posiadanie dzieci) istotnie różnicuje wzajemne relacje partnerów – jednak wy-

Tabela 4. Liczba poprzednich związków partnerów a ich wzajemne relacje w aktualnym związku

Zmienna:	Komponenty miłości (współczynnik korelacji r-Pearsona; N = 120)			
	Intymność	Namiętność	Zaangażowanie	Satysfakcja
Liczba związków	-,2383	-,1851	-,3029	-,1756
	p = ,009	p = ,043	p = ,001	p = ,055
Zmienna	Komunikacja w związku			
	Zachowania w kłótni	Intymność w komunikacji	Wzajemna komunikacja	Zadowolenie z komunikacji z partnerem
Liczba związków	,0628	-,0086	-,1162	-,0549
	p = ,495	p = ,926	p = ,206	p = ,551

łącznie wtedy, gdy pozostają oni w związku małżeńskim. Posiadanie potomstwa wiąże się z niższym poziomem intymności ($t = 2,982$; $p = ,005$), zaangażowania ($t = 2,695$; $p = ,010$), wzajemnej komunikacji ($t = 3,012$; $p = ,005$), jej intymności ($t = 2,088$; $p = ,044$) oraz poczucia zadowolenia z komunikacji z partnerem ($t = 2,694$; $p = ,010$) niż w przypadku małżeństw, które nie mają dzieci. Ponad-

to stwierdzono istotne różnice między małżeństwami z dziećmi a małżeństwami bezdzietnymi dotyczące zachowań kłótniowych ($t = -4,826$; $p < ,001$) – na niekorzyść tych pierwszych. Zmienna posiadanie dzieci nie różnicuje w sposób istotny namiętności ($t = ,740$; $p = ,464$) ani satysfakcji ($t = 1,885$; $p = ,067$) związanych z relacjami z małżonkiem (tabela 5).

Tabela 5. Brak *versus* obecność dzieci w związku a wzajemne relacje małżonków

Zmienna	Brak dzieci (0)	Posiadanie dzieci (1)	t	P	N (0)	N (1)
Intymność	58,82	55,89	2,982	p = ,005	22	18
Namiętność	54,50	53,22	0,740	p = ,464	22	18
Zaangażowanie	57,41	54,56	2,695	p = ,010	22	18
Satysfakcja	32,68	30,94	1,885	p = ,067	22	18
Zachowania w kłótni	2,00	7,56	-4,826	p < ,001	22	18
Intymność w komunikacji	26,73	24,22	2,088	p = ,044	22	18
Wzajemna komunikacja	25,23	20,44	3,012	p = ,005	22	18
Zadowolenie z komunikacji	4,82	4,39	2,694	p = ,010	22	18

Wyniki analizy ANOVA (tabela 6, 7) pokazały także, że wyniki uzyskane przez osoby badane, pozostające w trzech wyróżnio-

nych formach związku, różnią się istotnie pod względem nasilenia bezpiecznego stylu przywiązania ($F = 7,17$; $p = ,001$).

Tabela 6. Wyniki testu Fishera dotyczące formy związku partnerów i ich stylu przywiązania

Zmienna	Jednoczynnikowa analiza wariancji – test Fishera N = 120	
	F	Poziom istotności p
Styl bezpieczny	7,17	p = ,001
Styl lękowo-ambiwalentny	2,39	p = ,096
Styl unikowy	1,45	p = ,240

Tabela 7. Średnie nasilenie wyróżnionych stylów przywiązania w badanych trzech formach związków

Styl przywiązania	Forma związku		
	Narzeczeństwo	Małżeństwo	Kohabitacja
Bezpieczny	9,48	9,63	8,78
Lękowo-ambiwalentny	4,23	3,18	3,75
Unikowy	1,23	1,35	1,58

Analiza statystyczna (test Duncana, tabela 8) wykazała, że natężeniem bezpiecznego stylu przywiązania istotnie różnią się związki narzeczeńskie i kohabitacyjne ($p = ,004$) oraz związki małżeńskie i kohabitacyjne ($p = ,001$). Ten styl przywiązania jest bardziej nasilony wśród

małżeństw niż wśród narzeczonych oraz partnerów kohabitujących. W przypadku przywiązania lękowo-ambiwalentnego ($F = 2,39$; $p = ,096$) i unikowego ($F = 1,45$; $p = ,240$) nie odnotowano istotnych różnic między małżeństwami, narzeczeństwami i kohabitantami.

Tabela 8. Nasilenie bezpiecznego stylu przywiązania w różnych formach związku (Test Duncana)

Przybliżone prawdopodobieństwa dla testów post hoc N = 120			
Forma związku	{1} 9,48	{2} 9,63	{3} 8,78
1 – Narzeczeństwo		p = ,533	p = ,004
2 – Małżeństwo	p = ,533		p = ,001
3 – Kohabitacja	p = ,004	p = ,001	

Wyniki analizy ilościowej pozwalają stwierdzić, że małżeństwo jest tą formą związku, która wiąże się bardziej z bezpiecznym stylem przywiązania niż pozostałe formy związków.

W świetle wyników badań okazało się, że liczba poprzednich związków partnerów istotnie koreluje z bezpiecznym stylem przywiązania ($r = -,2608$; $p = ,004$), jednak jest to słaba

ujemna korelacja. Oznacza to, że im więcej związków budowali partnerzy w przeszłości, tym mniej nasilony jest u nich bezpieczny styl przywiązania, natomiast liczba poprzednich związków w sposób istotny nie koreluje z lękowo-ambiwalentnym ($r = -,0850$; $p = ,356$) ani z unikowym ($r = ,0661$; $p = ,473$) stylem przywiązania (tabela 9).

Tabela 9. Liczba poprzednich związków a style przywiązania partnerów (współczynnik korelacji r-Pearsona; N = 120)

Zmienna	Styl przywiązania		
	Bezpieczny	Lękowo-ambiwalentny	Unikowy
Liczba związków	–,2608	–,0850	,0661
	p = ,004	p = ,356	p = ,473

DYSKUSJA

Przeprowadzone analizy dostarczyły podstaw do uznania znaczącego związku między stylem przywiązania partnerów a ich relacjami w związku. Im bardziej partnerzy są przywiązani do siebie w sposób bezpieczny, tym bardziej pozytywne są ich wzajemne relacje. Tworzony przez nich związek jest pełen intymności, namiętności i zaangażowania. Stanowi dla nich źródło satysfakcji i zadowolenia. Ponadto bezpiecznie przywiązanych partnerów cechuje intymna i wzajemna komunikacja oraz niski poziom zachowań kłótliwych.

Mniej korzystne relacje tworzą partnerzy cechujący się pozabezpiecznymi stylami przywiązania. Im bardziej są oni przywiązani do siebie lękowo-ambiwalentnie, tym mniejsza intymność, namiętność, satysfakcja i zadowolenie oraz intymna i wzajemna komunikacja w ich związku, a wyższy poziom zachowań konfliktowych. W przypadku osób przywiązanych lękowo-ambiwalentnie nie stwierdzono, aby sposób ich przywiązania do osoby partnera oddziaływał w sposób znaczący na zaangażowanie w związek.

W przypadku przewagi przywiązania unikowego wzajemne relacje partnerów cechuje znacząco słabsze natężenie wszystkich komponentów miłości oraz wzajemnej i intymnej komunikacji, jak też zadowolenia z komunikacji, a ponadto wyższy poziom zachowań konfliktowych.

Rezultaty własnych badań nad oddziaływaniem stylu przywiązania na jakość związku intymnego są częściowo zgodne z wynikami wcześniejszych badań (Feeney, Noller, 1990; za: Kuczyńska, 1998; Kobak, Hazan,

1991; Mikulincer, Shaver, 2007). Stanowią potwierdzenie rozpoznanych zależności między relacjami w związku a dwoma postaciami przywiązania: bezpiecznym i unikowym. Jednak związek między lękowo-ambiwalentnym stylem przywiązania i zaangażowaniem, w świetle wyników własnych badań, okazał się nieistotny. Uzyskany rezultat może wiązać się z poczuciem bezpieczeństwa jednostek o przywiązaniu „lękowo-ambiwalentnym”, które z jednej strony – angażują się w związek, a z drugiej strony – obawiają się tego zaangażowania. Stąd trudno jednoznacznie określić poziom ich faktycznego zaangażowania.

Analiza zebranego materiału wykazała także, że forma związku partnerów różnicuje ich wzajemne relacje, z wyjątkiem dwóch wymiarów komunikacji: intymności i wzajemności. Odnotowano tu częściową zgodność z wynikami innych badań, wskazującymi, że do uwarunkowań satysfakcji ze związku i jego wysokiej jakości należy zaliczyć formę związku (Celmer, 1985; Braun-Gałkowska, 1992, Płopa, 2005b).

Rezultaty badań także podbudowują pozytywną waloryzację związku małżeńskiego w porównaniu z innymi formami bliskich związków. W ich świetle okazało się, że małżeństwa budują bardziej pozytywne relacje niż narzeczeni i partnerzy kohabitujący. I tak, relacje małżeńskie cechuje najwyższa intymność, namiętność, zaangażowanie, satysfakcja, zadowolenie oraz najniższy poziom zachowań konfliktowych. Ponadto stwierdzono, że małżeństwa – w porównaniu ze związkami niem małżeńskimi – mają lepsze parametry komunikacji, w tym ujawniają wyższe zaangażowanie w komunikację i niższy poziom zachowań konfliktowych. Podobne dane uży-

skała Janicka (2006). Rezultaty własnych badań podbudowują dość rozpowszechnione przekonanie dotyczące małżeństwa jako formy związku, która daje partnerom poczucie bezpieczeństwa i stabilności, możliwość realizacji wzajemnych oczekiwań i potrzeb. Rytuał ślubu inicjuje podjęcie przez kobietę i mężczyznę nowych ról społecznych (ról małżonków), usankcjonowane przez tradycję kulturową. Wiąże się, zgodnie z oczekiwaniami społecznymi, z podjęciem odpowiedzialności oraz poczuciem wzajemnej i nierozzerwalnej przynależności. Taki kontekst sprzyja podbudowie poczucia bezpieczeństwa pary. Deklaracja partnerów o wspólnym byciu „na dobre i na złe” znacząco wpływa na jakość i trwałość związku (Kwak, 2005, Janicka, 2008, Slany, 2008). Małżeństwo wspierane jest przez normy, wartości, prawo, naciski społeczne (Goldstein, Kenney, 2001; za: Kwak, 2005), które mogą ułatwić codzienną egzystencję, na przykład izolować lub chronić przed niektórymi problemami, z którymi częściej borykają się jednostki niepoślubione, choćby związanymi z narodzinami i wychowaniem nieślubnego dziecka.

Generalnie małżonkowie, w przeciwieństwie do partnerów związków niemażeńskich, są bardziej nastawieni na współdziałanie, współzależność i wymianę usług (Janicka, 2006), co sprzyja zwiększaniu puli wspólnych spraw i problemów oraz wzajemnemu poświęceniu. Więź łącząca małżonków stanowi zarówno bazę, jak i cel małżeństwa (Ryś, 1999). Natomiast w przypadku partnerów kohabitujących, w związku z brakiem wyraźnych społecznie akceptowanych reguł i norm określających wspólne życie, wzrasta ryzyko częstszego występowania różnorodnych trudności w codziennej egzystencji. Są to niekorzystne warunki z punktu widzenia jakości bliskich relacji. Ponadto potrzeby diady ulegają redukcji na rzecz indywidualnych potrzeb, gdyż partnerzy kohabitujący nastawieni są na niezależność i zaspokojenie potrzeby wolności (Janicka, 2006).

Z powyższymi prawidłowościami pozostaje w zgodzie uzyskany w badaniach rezultat dotyczący różnicującej roli formy związku dla wzajemnych relacji partnerów. Na grun-

cie literatury specjalistycznej w sposób satysfakcjonujący można także wyjaśnić wynik, zgodnie z którym małżeństwa budują bardziej pozytywne relacje niż narzeczeni i partnerzy kohabitujący. Jednak należy podkreślić, że w świetle prezentowanych badań forma związku ma ograniczone znaczenie dla komunikacji pary.

Na obecnym etapie badań nasuwa się przypuszczenie, że dla wzajemnej i intymnej komunikacji większe znaczenie od formy związku mają cechy charakteru partnerów, specyficzne potrzeby, doświadczenie indywidualne, aktualne problemy związane z szerszymi systemami społecznymi czy wyznawane wartości. Brak znaczących różnic w intymnej i wzajemnej komunikacji między porównywanymi formami związków może też wynikać z faktu, że w badanej próbie znajdowały się 42 pary pozostające w związku od 1 roku do 3 lat. Z reguły w tym czasie, czyli na początku trwania związku, poziom intymności w komunikacji i wzajemnej komunikacji jest wyższy, gdyż wtedy partnerzy najbardziej fascynują się sobą. Zatem stosunkowo krótki staż związków kohabitacyjnych mógł zmodyfikować rezultaty badań w omawianym zakresie.

Niewykluczone jest także, że partnerzy w związkach niemażeńskich wypracowują własny styl wzajemnego porozumiewania i komunikowania się, który jest dla nich satysfakcjonujący, chociaż niekoniecznie byłby on satysfakcjonujący dla partnerów tworzących związek małżeński. W tym miejscu nasuwa się refleksja o zasadności dalszych eksploracji problematyki bliskich relacji, uwzględniających pełną gamę funkcjonujących form związków.

Przeprowadzone badania wykazały również, że istnieje związek między liczbą poprzednich związków partnerów a intymnością, namiętnością i zaangażowaniem – składowymi miłości. Im więcej poprzednich związków budowali partnerzy, tym niższa była ich intymność, namiętność i zaangażowanie w obecnym związku. Być może mniejsza intymność, namiętność i zaangażowanie partnerów („słabsza” miłość), którzy w swoim życiu trwali w kilku związkach, wynika z niepewno-

ści i lęku przed rozczarowaniem się kolejnym nieudanym związkiem, z obawy przed popełnieniem błędu lub z obawy przed wielkim cierpieniem w przypadku zakończenia związku (na przykład przez śmierć partnera). Nie można także odrzucić innych przyczyn nieistotności statystycznej analizowanego związku, jak na przykład światopogląd, wspólne ustalenia i uzgodnienia, co jest, a co nie jest akceptowane w ich związku, także cele związku i inne.

Badania pokazały, że posiadanie dzieci w związku małżeńskim różnicuje wzajemne relacje partnerów. Małżeństwa, które posiadają dzieci, cechuje niższa intymność, mniejsze zaangażowanie w związek, a także słabsze parametry komunikacji: wzajemności, intymności i zadowolenia oraz wyższy poziom zachowań kłótliwych w porównaniu z małżeństwami bezdzietnymi. Badania nad znaczeniem posiadania dzieci dla funkcjonowania związku małżeńskiego i jego jakości przynoszą rozbieżne wyniki i nie pozwalają na jednoznaczne rozwiązanie problemu, a nierzadko stanowią źródło nowych pytań dotyczących tej ważnej kwestii. Niektóre z nich wskazują na pozytywny wpływ posiadania dzieci na relacje małżeńskie, przejawiający się w większym zadowoleniu, odpowiedzialności i możliwościach samorealizacyjnych partnerów. W literaturze przedmiotu akcentuje się dojrzewanie psychospołeczne małżonków w związku z pełnieniem ról rodzicielskich i wzbogacanie ich wzajemnych relacji (Braun-Gałkowska, 1992). Niektórzy badacze dostarczają jednak dowodów na negatywny wpływ posiadania dzieci na jakość relacji, przywołując dane o częstotliwości i sile konfliktów, o zagrożeniach dla stałości związku, pogorszeniu komunikacji, spadku intymności i zadowolenia z relacji (Rostowski, 1987, Wojciszke, 2005, Janicka, 2006). Szczególnie interesujące zmiany w relacjach kobiety i mężczyzny zachodzą jednak w przypadku obecności większej liczby dzieci (Matuszewska, 1993). Wyniki prezentowanych badań są zgodne z ostatnimi z przywołanych tu rezultatów. Być może przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że badanymi rodzicami były osoby młode (20–30 lat) „w przejściu”

z fazy „tylko partnerów związku małżeńskiego” do fazy „rodzicielstwa”, które to przejście może mieć negatywny wpływ na relacje małżeńskie (Rostowski, 1987).

Brak różnic na wymiarze namiętności między małżeństwami posiadającymi dzieci a małżeństwami ich nieposiadającymi – odnotowany we własnych badaniach – może wynikać z troski młodych dorosłych o podtrzymanie namiętności w związku, niezależnie od tego, czy posiadają dzieci, czy też nie. Jednak nie można odrzucić wyjaśnienia, że badane małżeństwa – ze względu na stosunkowo krótki staż związku – ciągle znajdowały się w fazie „szczytowej” miłości.

Odnotowany brak istotnych różnic w satysfakcji małżonków bezdzietnych i posiadających potomstwo może stanowić podstawę do przypuszczenia, że ważnym źródłem satysfakcji małżonków z bliskich relacji są nie tylko dzieci, ale również inne czynniki, takie jak stabilizacja, bezpieczeństwo, pożycie seksualne, czy nawet sytuacja finansowa i zawodowa.

Ponadto w świetle wyników badań okazało się, że forma związku istotnie wiąże się z bezpiecznym stylem przywiązania, który jest bardziej nasilony w przypadku małżeństw niż narzeczonych i kohabitantów. Współcześnie, chociaż w naszym kręgu kulturowym wzrasta popularność i atrakcyjność alternatywnych form związku, to mimo tego małżeństwo jest nadal pojmowane jako związek trwały, stabilny, który zapewnia jednostkom poczucie bezpieczeństwa (Rostowski, 1987; Kotlarska-Michalska, Rusanen, Niemelä, 1997). Ta forma związku, pomimo przeobrażeń w sferze życia społecznego, ciągle stanowi konstelację warunków sprzyjających nawiązaniu bezpiecznej więzi i jej kulturowaniu.

W przypadku związków kohabitacyjnych i narzeczeństwa występuje mniejszy lub większy stopień niepewności o dalszy los związku, o jego trwałość, dlatego też nie są one postrzegane przez zainteresowanych jako w pełni stabilne. Nie są to warunki sprzyjające kształtowaniu bliskich, w pełni bezpiecznych więzi.

Rezultaty badań wskazują również na istotną korelację liczby poprzednich związków partnerów z bezpiecznym stylem przy-

wiązania. Rozpoznana zależność ma charakter odwrotnie proporcjonalny. W tym punkcie warto odwołać się do teorii przywiązania i badań nad deprywacją macierzyńską, które stanowią empiryczną podstawę tezy głoszącej, że często zmieniający się opiekunowie w życiu małego dziecka utrudniają bezpieczne przywiązanie, a w niektórych przypadkach uniemożliwiają przywiązanie do kogokolwiek (Bowlby, 2007).

Brak zależności między liczbą poprzednich związków partnerów a lękowo-ambiwalentnym i unikowym stylem przywiązania może wiązać się ze stosunkowo niskim ich nasileniem u większości badanych. Z powodu niewielkiej liczby osób, które cechowały się nasilonymi, pozabezpiecznymi stylami przywiązania nie można dokonać w pełni poprawnej interpretacji uzyskanych wyników.

W związku z poczynionymi ustaleniami nasuwa się wiele pytań, w tym następujące: Czy charakter wczesnodziecięcej więzi przywiazaniowej określa styl przywiązania do partnera życiowego w dorosłości? Zgodnie z poglądami Bowlby'ego, jak też innych badaczy więzi przywiazaniowej, jej charakter ma znaczenie dla wszystkich aspektów rozwoju jednostki – i to nie tylko w pierwszych latach życia, a za najbardziej korzystną dla dalszego rozwoju uznają oni więź bezpieczną. Zatem odległym efektem bezpiecznego przywiązania dziecka do figury przywiązania jest między innymi ukształtowanie się dojrzałej struktury psychiki podmiotu, zdolnego do nawiązywania poprawnych i satysfakcjonujących relacji z innymi ludźmi, które sprzyjają realizacji jego potencjału rozwojowego w sposób zgodny z oczekiwaniami społecznymi.

Na tej podstawie można wysunąć przypuszczenie, że odległym efektem przywiązania dziecka do figury przywiązania jest styl przywiązania dorosłego do jego partnera życiowego, który wyznacza formę ich związku i wzajemne relacje. W przypadku bezpiecznej więzi przywiazaniowej ukształtowanej we wczesnym dzieciństwie należy oczekiwać, że w dalszych okresach rozwojowych dorosła już jednostka będzie poszukiwać partnera, z którym będzie zdolna nawiązać podobną więź.

Zgodnie z tradycją kulturową, co już sygnalizowano, taka więź łączy przede wszystkim małżonków, a zatem taka jednostka będzie dążyć do założenia właśnie takiej formy związku. W ten sposób uruchomiona zostaje sekwencja wyborów i ich konsekwencji, mniej lub bardziej pozytywnych, nie tylko dla jakości związku, ale też dla dalszego rozwoju indywidualnego partnerów, jak również dla rozwoju dzieci przez nich wychowywanych.

WNIOSKI

Analiza wyników badań nad stylami przywiązania i relacjami partnerskimi dorosłych dostarczyła podstaw do sformułowania poniższych wniosków:

1. Im bardziej partnerzy są przywiązani do siebie w sposób bezpieczny, tym bardziej pozytywne są ich wzajemne relacje: tym większa intymność, namiętność, zaangażowanie i satysfakcja z pozostawania w związku, tym lepsza komunikacja z partnerem oraz zadowolenie z relacji w nim, i tym niższy poziom zachowań konfliktowych.

2. Forma związku istotnie różnicuje wzajemne relacje partnerów. Małżeństwa budują bardziej pozytywne relacje niż narzeczeni i partnerzy kohabitujący. Relacje małżeńskie cechują: najwyższa intymność, namiętność, zaangażowanie, satysfakcja, zadowolenie oraz najniższy poziom zachowań konfliktowych.

3. Liczba poprzednich związków partnerów w istotny sposób wiąże się z intymnością, namiętnością i zaangażowaniem – składowymi miłości. Im więcej poprzednich związków budowali partnerzy, tym niższe były: ich intymność, namiętność i zaangażowanie w obecnym związku.

4. Posiadanie dzieci w związku małżeńskim istotnie różnicuje wzajemne relacje pary. Małżeństwa, które posiadają dzieci, cechuje znacząco niższa intymność, mniejsze zaangażowanie w związek, a także gorsza komunikacja w porównaniu z małżeństwami bezdzietnymi.

5. Forma związku w sposób istotny wiąże się z bezpiecznym stylem przywiązania: jest on bardziej nasilony w przypadku małżeństw niż narzeczonych i kohabitantów.

6. Występuje istotna ujemna korelacja między liczbą poprzednich związków partnerskich a bezpiecznym stylem przywiązania. Im więcej poprzednich związków budowali partnerzy, tym słabsze było ich bezpieczne przywiązanie do obecnego partnera.

PRZYPISY

¹ Przedstawione w niniejszym artykule badania stanowią fragment większego projektu realizowanego w Instytucie Psychologii UKW.

² Kwestionariusz PFB został wykorzystany w niniejszych badaniach za zgodą prof. Iwony Janickiej.

BIBLIOGRAFIA

- Ainsworth M.S. (1989), Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 4, 709–716.
- Anzieu D. (red.) (1978), *Przywiązanie – ujęcie interdyscyplinarne* (przeł. T. Gałkowski). Warszawa: PWN.
- Birch A. (2007), *Psychologia rozwojowa w zarysie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bowlby J. (1969), *Attachment and Loss: Volume I. Attachment*, New York: Basic Books.
- Bowlby J. (2007), *Przywiązanie*. (przeł. M. Polaszewska-Nicke). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Braun-Gałkowska M. (1985), *Psychologia domowa. Małżeństwo – dzieci – rodzina*. Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Braun-Gałkowska M. (1992), *Psychologiczna analiza systemów rodzinnych osób zadowolonych i niezadowolonych z małżeństwa*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Celmer Z. (1985), *Człowiek na całe życie*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Hazan C., Shaver P. (1987), Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524.
- Hazan C., Shaver P. (1994), Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1–22.
- Janicka I. (2006), *Kohabitacja a małżeństwo w perspektywie psychologicznej. Studium porównawcze*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Janicka I. (2008), Stosunki partnerskie w związkach niemałżeńskich. *Przegląd Psychologiczny*, 1, 37–53.
- Józefik B., Iniewicz G. (red.) (2008), *Koncepcja przywiązania. Od teorii do praktyki klinicznej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kazimierzczak M., Płopa M. (2006), Style przywiązaniowe partnerów a jakość komunikacji w małżeństwie. *Psychologia Rozwojowa*, 4, 115–126.
- Kotlarska-Michalska A., Rusanen T., Niemelä P. (1997), *Poczucie bezpieczeństwa społecznego w świetle badań polsko-fińskich*. Poznań: „Promocja 21”.
- Kobak R.R., Hazan C. (1991), Attachment in Marriage: Effects of Security and Accuracy of Working Models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861–869.
- Kuczyńska A. (1998), *Sposób na bliski związek. Zachowania wiążące w procesie kształtowania się i utrzymywania więzi w bliskich związkach*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Kwak A. (2005), *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Liberska H., Matuszewska M. (2006), Pełnienie ról małżeńskich a proces rozwoju dorosłych. *Psychologia Rozwojowa*, 11, 4, 25–35.
- Łoś Z. (2010), Dyskusyjnie o klasyfikacji i pomiarze wzorców przywiązania. *Psychologia Rozwojowa*, 15, 2, 61–75.
- Matuszewska M. (1993), Zmiany rozwojowe młodych dorosłych w kontekście pełnienia społecznych ról rodzinnych. *Kwartalnik Polskiej Psychologii Rozwojowej*, t.1, 1, s. 49–60.
- Mikulincer M., Shaver P.R. (2007), *Attachment in Adulthood. Structure, Dynamics, and Change*. New York, London: The Guilford Press.

- Plopa M. (2003), Rozwój i znaczenie bliskich więzi w życiu człowieka [w:] B. Wojciszke, M. Plopa (red.). *Osobowość a procesy psychiczne i zachowanie*, 49–79. Kraków: Wydawnictwo „Impuls”.
- Plopa M. (2005a), *Psychologia rodziny. Teoria i badania*. Elbląg: Wydawnictwo Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej.
- Plopa M. (2005b), *Więzi w małżeństwie i rodzinie – metody badań*. Kraków: Wydawnictwo „Impuls”.
- Rostowski J. (1987). *Zarys psychologii małżeństwa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Rostowski J. (2003), Style przywiązania a kształtowanie się związków interpersonalnych w rodzinie [w:] I. Janicka, T. Rostowska (red.). *Psychologia w służbie rodziny*, 19–31. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Ryś M. (1999), *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Slany K. (2008), *Alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego w ponowoczesnym świecie*. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Sternberg R. (1986), A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119–135.
- Szopiński J. (1986), Synonimem więź psychiczna. *Problemy Rodziny*, 1, 35–37.
- Turner F.S., Helms D.B. (1999), *Rozwój człowieka* (przeł. W.Zagórska). Warszawa: WSiP.
- Wojciszke B. (2004), *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Wojciszke B. (2005), *Psychologia miłości*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Vasquez K., Durik A.M., Hyde J.S. (2002), Family and Work: Implications of Adult Attachment Styles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 7, 874–886.

